

Asia Matematiikan laskutehtävien tekijänoikeus

Hakija M

Annettu 21.9.2021

Tiivistelmä *Yksittäinen matematiikan laskutehtävä ei ollut tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu teos. Tehtäväkokoelma saattaa saada tekijänoikeuslain 49 §:n mukaista lähioikeudellista luettelo- tai tietokantasuojaa tai tekijänoikeuslain 1 tai 5§:n mukaista teoksen tai kokoomateoksen suojaa. Tehtäväkokoelman saadessa luettelo- tai tietokantasuojaa, kokoelmasta on lupa hyödyntää epäolennaista osaa. Tehtäväkokoelman tai yksittäisen tehtävän saadessa teossuojaa tehtäviä voi siteerata, mikäli tekijänoikeuslain 22 §:n mukaiset edellytykset täyttyvät.*

LAUSUNTOPYYNTÖ

1. Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa koskien matematiikan laskutehtävien tekijänoikeutta. Hakija on kertonut olevansa valmistelemassa laajaa kirjamuotoista matematiikan tehtäväkokoelmaa, jossa muun muassa hyödynnetään muissa oppikirjoissa esiintyviä tehtäviä. Tarkoitus on, että käytetään vain tehtävänantoa ja ratkaisut hakija työstää itse. Lähdemateriaalina on esimerkiksi kansainvälisesti käytettyjä, tunnettuja oppikirjoja.
2. Hakija kysyy, voiko oppikirjoissa esiintyviä tehtäviä käyttää sellaisenaan, jos lähde mainitaan? Tarvitaanko käyttöön lupa? Miten on vanhojen tentti-tehtävien tai vastaavien laita? Jos keksii itse tehtävän, on mahdollista, että se on jo jossakin hakijalle tuntemattomassa teoksessa mukana. Sama ongelma koskee myös netin keskustelufoorumeilta löytyviä kysymyksiä.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

3. Tekijänoikeuslain (404/1961) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova. Tekijänoikeusneuvosto ei anna lausuntoja muiden lakien soveltamisesta.

Tekijänoikeudesta

4. Tekijänoikeuslain 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. Säännös sisältää esimerkiksi kiluettelon suojattavista teostyypeistä. Tekijänoikeussuojaa saavat kirjalliset ja taiteelliset teokset.
5. Teoksella tekijänoikeudellisessa merkityksessä tarkoitetaan henkisen luomistyön tuotetta. Kirjallinen tai taiteellinen tuote on tekijänoikeudella suojattu, jos sitä voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita vaatimuksia.
6. Euroopan unionin tuomioistuin katsoi 1.12.2011 antamassaan ratkaisussa C-145/10 (Painer), että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittyykö teoskynnys.
7. Euroopan unionin tuomioistuin katsoi 16.7.2009 antamassaan ratkaisussa C-5/08 (Infopaq), että 11 sanasta koostuva ilmaisu voi saada tekijänoikeussuojaa, jos ilmaisu on omaperäinen, tekijänsä henkisen luomistyön tulos.
8. Tekijänoikeus ei suojaa ideoita. Tämä on todettu myös Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa. Maailman kauppajärjestön TRIPS-sopimuksen 9.2 artiklassa määrätään seuraavaa: ”Tekijänoikeuden suojan tulee ulottua ilmaisuihin, mutta ei ideoihin, menettelyihin, toimintamenetelmiin tai mate-

maattisiin käsitteisiin sellaisenaan.” Vastaavasti Maailman henkisen omaisuuden järjestön (WIPO) tekijänoikeussopimuksen 2 artikla kuuluu seuraavasti: ”Tekijänoikeussuoja ulottuu ilmauksiin; se ei ulotu ideoihin, menettelytapoihin, toimintamenetelmiin tai matemaattisiin käsitteisiin sellaisenaan.”

9. Euroopan unionin tuomioistuin on 2. toukokuuta 2012 antamassaan ratkaisussa C-406/10 (SAS v WPL) käsitellyt tietokoneohjelmien ja tietokoneohjelman käyttöoppaan suojaa. Englantilainen tuomioistuin tiedusteli unionin tuomioistuimelta muun muassa seuraavaa: ”Jos käyttöopasta suojataan tekijänoikeudella kirjallisena teoksena, onko ...käyttöopasta koskevan tekijänoikeuden loukkaus, jos toisen ohjelman tekijä toisintaa toisessa ohjelmassa jonkin seuraavista käyttöoppaassa kuvailluista seikoista tai huomattavan osan niistä: a) valikoima tilastollisia operaatioita, joita on käytetty ensimmäisessä ohjelmassa b) näiden operaatioiden kuvailemiseen käyttöoppaassa käytetyt matemaattiset kaavat c) erityiset komennot tai komentoyhdistelmät, joilla näitä operaatioita voidaan käynnistää.” Unionin tuomioistuin totesi seuraavaa: ”Nyt esillä olevassa asiassa avainsanat, syntaksi, komennot ja komentoyhdistelmät, vaihtoehdot, oletusarvot ja toistot muodostuvat sanoista, luvuista tai matemaattisista käsitteistä, jotka eivät erikseen tarkasteltuina ole sellaisinaan tietokoneohjelman luojaan henkisiä luomuksia. Ainoastaan näiden sanojen, lukujen tai matemaattisten käsitteiden valitsemisen, järjestämisen ja yhdistämisen kautta tekijä voi ilmaista luovuuttaan omaperäisellä tavalla ja päätyä lopputulokseen, tietokoneohjelman käyttöoppaaseen, joka muodostaa henkisen luomuksen (ks. vastaavasti em. asia Infopaq International, tuomion 45 kohta).” (SAS v WPL tuomion 66-67 kohdat)
10. Tekijänoikeuden sisällöstä säädetään tekijänoikeuslain 2 ja 3 §:ssä. Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään 2 §:ssä. 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, tekijänoikeuslain 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnellamana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.

11. Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 3 §:ssä. 3 §:n 1 momentin mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin.
12. Tekijänoikeuslain 5 §:n mukaan sillä, joka yhdistämällä teoksia tai teoksen osia on aikaansaanut kirjallisen tai taiteellisen kokoomateoksen, on siihen tekijänoikeus, mutta hänen oikeutensa siihen ei rajoita oikeutta ensiksi mainittuihin teoksiin. Kokoomateoksessa tekijän omaperäisyys ilmenee aineiston valikoimisessa ja järjestämisessä.
13. Tekijänoikeuslain 22 §:n (24.3.1995/446) mukaan julkistetusta teoksesta on lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Tekijän moraaliset oikeudet on otettava huomioon silloin, kun teos toisinnetaan julkisesti tekijänoikeuslain 22 §:n nojalla.
14. Tekijänoikeuslain 43 §:n mukaan tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän tai, jos kysymys on tekijänoikeuslain 6 §:ssä tarkoitettusta yhteisteoksesta, viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta.
15. Tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on valmistanut 1) luettelon, taulukon, ohjelman tai muun sellaisen työn, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, taikka 2) tietokannan, jonka sisällön kerääminen, varmistaminen tai esittäminen on edellyttänyt huomattavaa panostusta, on yksinomainen oikeus määrätä työn koko sisällöstä tai sen laadullisesti tai määrällisesti arvioiden olennaisesta osasta valmistamalla siitä kappaleita ja saatamalla se yleisön saataviin. 3 momentin loppuosan mukaan, jos työ tai sen osa on tekijänoikeuden kohteena, voidaan vedota tekijänoikeuteen.
16. Tietokantasuoja on tekijänoikeuslain 49 §:n 3 momentin mukaan voimassa, kunnes 15 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona työ valmistui, tai jos työ saatettiin yleisön saataviin ennen tämän ajanjakson päättymistä, 15 vuotta siitä vuodesta, jona työ saatettiin ensimmäisen kerran yleisön saataviin.

Tekijänoikeusneuvoston aikaisempia lausuntoja

17. Tekijänoikeusneuvosto on lausunut laskutehtävien suojasta lausunnoissa TN 2005:2 ja TN 2012:1. Lausunnossa TN 2016:7 oli kysymys ongelmanratkaisutestikirjan tekijänoikeudellisesta suojasta ja lausunnossa TN 2019:4 oikeustapauskokoelman tekijänoikeudellisesta suojasta. Lausunnossa TN 2021:4 oli kyse kirjallisen teoksen lainaamisesta tietokantaan. Lausunnossa TN 2020:5 oli kyse internetsivuston tekijän- ja lähioikeudellisesta suojasta. Ylioppilaspääsykoemateriaaleja on käsitelty lausunnossa TN 2020:3 ja ylioppilastutkintokoekysymyksiä sekä niitä koskevaa erityissäännöstöä on käsitelty lausunnossa TN 2020:4.

Vastaus lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

18. Hakija on toimittanut tekijänoikeusneuvostolle tyypiesimerkin matematiikan tehtävästä, jollaisia kirjaan aiotaan sisällyttää.
19. Kyseessä on lyhyehkö englanninkielinen matemaattisen tehtävän kysymysosa ilman ratkaisua. Yleisesti matematiikkaa käytetään fysikaalisten ja käsitteellisten suhteiden ilmaisemisen kielenä, jonka kielioppi ja käsitteistö on määritelty äärimmäisen tarkkaan. Matematiikan muotokielen rajoituksista johtuen tietyn asian tai kysymyksen ilmaisutapa on tarkkaan määriteltynä rajoitettu, ja siten sen ilmaisumuodossa jää vähän tilaa ilmaisun tekijän luoville valinnoille.
20. Tekijänoikeus suojaa vain teokselle annettua ilmenemismuotoa, ei asiasisältöä taikka ideoita itsessään. Tekijänoikeus ei siten suojaa teoksessa esitettäviä ajatuksia, tutkimustyön tuloksia, teorioita, tieteellisiä löytöjä, toteamuksia tai teoksen sisältämiä tietoja tai teoksen aihetta. Esimerkiksi matemaattinen kaava, yhtälö tai teoreema ei sellaisenaan saa tekijänoikeudellista suojaa vaan sen itsenäinen ja omaperäinen ilmaisumuoto.

21. Koska ilmaisun asiasisältöä ei tekijänoikeudellisesti suojata ja ilmaisun muoto on pitkälle matematiikan muotokielen voimakkaasti sanelema, ei kysymyksessä oleva hakijan tyyppiesimerkkinä esittämä yksittäinen lyhyehkö matemaattisen tehtävänanto saa tekijänoikeusneuvoston harkinnan mukaan tekijänoikeudellista suojaa teoksena.
22. Koska kyseisen yksittäisen matematiikan tehtävän tai tämän tyyppisen vahvasti matematiikan muotokieleen sidotun kysymyksen kysymyksenosa ei saa teossuojaa, ei tekijänoikeudellista velvoitetta pyytää lupaa sen käyttöön tai ilmoittaa lainauksen lähde tekijän moraalisten oikeuksien perusteella siinänsä ole. Kuitenkin omaleimaisempi matemaattinen tehtävänanto, joka on ilmaisultaan riittävän itsenäinen ja omaperäinen, voi tapauskohtaisen harkinnan perusteella saada tekijänoikeudellista suojaa tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisena teoksena.
23. Lisäksi matematiikan tehtäväkirja tai tenttitehtäväkokoelma, olipa se digitaalisessa tai analogisessa, esimerkiksi painetussa muodossa, voi ollessaan ilmaisultaan riittävän itsenäinen ja omaperäinen saada tekijänoikeudellista suojaa tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisena teoksena tai tekijänoikeuslain 5 §:n mukaisena kokoomateoksena, mikäli aineiston valinta tai järjestely on riittävän itsenäinen tai omaperäinen.
24. Mikäli matematiikan kirjasta, tehtävämonisteesta, internetsivustosta tai vastaavasta ilmaisun sisältävästä alustasta muuten kuin yksityiskäyttöön toisinnetaan tai yleisön saataville saatetaan useampia tehtäviä sisältävä, teossuojaa saava osa, tarvitaan sen käyttöön lähtökohtaisesti tekijänoikeuden haltijan suostumus ja tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti. Sama koskee yksittäistä tehtävän antoa silloin, kun se nauttii teossuojaa.
25. Jos halutaan lainata yksittäistä teossuojaa nauttivaa tehtävää taikka useampia tehtäviä toisesta, teossuojaa saavasta teoksesta siinä määrin, että lainaus kohdistuu sen teossuojaa saavaan osaan, on siteeraus lähtökohtaisesti mahdollista ilman tekijänoikeuden haltijan lupaa tekijänoikeuslain 22 §:n sitee-

raussäännösten nojalla edellyttäen, että siinä mainitut siteerauksen edellytykset täyttyvät. Hyvän tavan mukaisuus siteerausoikeuden edellytyksenä on oikeuskäytännössä ja oikeuskirjallisuudessa ymmärretty niin, että lainauksen sisältävällä teoksella ja lainauksella on oltava asiallinen yhteys.

26. Ollakseen oikeutettu siteerauksen on oltava avuksi henkisessä luomistyössä siten, että siteerattu teos havainnollistaa, selkeyttää tai taustoittaa lainaajan omaa esitystä. (Harenko-Niiranen-Tarkela: Tekijänoikeus. 2016 s. 203) Sitautti itsessään voi kuitenkin olla sanatarkka lainaus toisesta teoksesta tai lainattavan tekstin referaatti vain vähäisin tai tekijänoikeudellisesti merkityksettömin muutoksin. (Harenko-Niiranen-Tarkela: 2016 s. 199) Siteerauksen tarkoituksen edellyttämä laajuus arvioidaan tapauskohtaisesti. Yleispätevää sääntöä minimi- tai maksimilaajuudesta ei ole. Lyhytkin lainaus voi olla hyvän tavan vastainen, jos asiallinen yhteys puuttuu.
27. Mikäli edellä mainittu lainaajan oman esityksen havainnollistamis-, selkeytys- tai taustoitustarkoitus ei toteudu, ei lainausta ole pidetty hyvän tavan mukaisena ja tekijänoikeuslain 22 §:n mukaiset siteerauksen edellytykset eivät täyty. Pelkkä teossuojaa saavien teoksen osien toisintaminen omaan kirjaan ei täytä siteeraamisen edellytyksiä. Pelkistä sitaateista koostuvaa sitaattikokoelmaa ei ole pidetty hyväksyttävänä.
28. Niin sanotun varsinaisen tekijänoikeudellisen teossuojan ohella alkuperäinen matematiikan kirja, tehtävämoniste, internetsivusto tai vastaava matematiikan tehtäviä sisältävä kokoelma voi olla lähioikeudellisesti suojattu tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisena luettelona, jos siihen on yhdistelty paljon tietoja.
29. Se voi olla suojattu myös tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisena niin kutsuttuna sui generis- tietokantana, jos sen sisällön kerääminen, varmistaminen tai esittäminen on edellyttänyt huomattavaa panostusta ja muut tietokantasuojan edellytykset myös täyttyvät. Tietokannalla tarkoitetaan teosten, tietojen ja muiden itsenäisten aineistojen kokoelmaa,

joka on järjestetty järjestelmällisellä tai menetelmällisellä tavalla ja johon elektronisesti tai muulla tavoin on mahdollistettu yksilöllinen pääsy.

30. Kummassakin edellä mainitussa tapauksessa lähioikeudellisen suojan haltijalla on yksinomainen oikeus määrätä työn koko sisällöstä tai sen laadullisesti tai määrällisesti arvioiden olennaisesta osasta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla ne yleisön saataviin. Koko työtä tai sen olennaista osaa käytettäessä mainitulla tavalla tarvitaan käyttöön lähioikeuden haltijan suostumus. Suoja ei kohdistu luettelon tai sui generis-tietokannan sisältämiin yksittäisiin tietoihin.
31. Luettelosuojaa koskevia säännöksiä sovelletaan työhön, joka on ensiksi julkaistu Suomessa. Mikäli alkuperäinen matematiikan tehtäviä sisältävä kokoelma ei ole ensiksi julkaistu Suomessa, se ei saa Suomen tekijänoikeuslain mukaista luettelosuojaa.
32. Edelleen luettelo- ja tietokantasuoja ovat voimassa kunnes 15 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona työ valmistui, tai jos työ saatettiin yleisön saataviin ennen tämän ajanjakson päättymistä, 15 vuotta siitä vuodesta, jona työ saatettiin ensimmäisen kerran yleisön saataviin. Suoja-ajan päättymisen jälkeen kokoelmat tai niiden suoja saavat olennaiset osat eivät saa enää mainittua lähioikeudellista suojaa.
33. Tekijänoikeussuojan saaminen ei edellytä yleispätevää uutuutta. On ainakin teoriassa täysin mahdollista, että kaksi tekijää tekee toisistaan riippumatta saman teoksen, eikä kumpikaan loukkaa toistensa teossuojaa. Jos keksii itse tehtävän, joka olisi konkreettiselta ilmaisultaan niin itsenäinen ja omaperäinen että saisi teossuojaa, ei se lähtökohtaisesti loukkaisi edellä mainituin edellytyksin aiemman teossuojaa, vaikka se olisi jo jossakin tekijälle tuntemattomassa teoksessa tai julkaistuna internetin keskustelufoorumeilla.
34. Tekijänoikeusneuvosto ei toimivaltansa rajoissa anna lausuntoa mahdollisen muun lainsäädännön kuten sopimatonta menettelyä elinkeinotoiminnassa koskevan lainsäädännön soveltamisesta.

Puheenjohtaja

Ulla-Maija Mylly

Sihteeri

Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisuun ovat osallistuneet Ulla-Maija Mylly (puheenjohtaja), Juli Mansnérus, Olli Pitkänen, Mirkka Kivilehto, Sanna Nikula, Aku Toivonen, Mari Lampenius, Antti Kotilainen, Martti Kivistö, Ismo Huhtanen, Maria Rehbinder, Tuula Hämäläinen, Riikka Tähtivuori ja Asko Metsola.